

Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ БІЛІМ - 2018»
XIII Халықаралық ғылыми конференциясы

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

XIII Международная научная конференция
студентов и молодых ученых
«НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ - 2018»

The XIII International Scientific Conference
for Students and Young Scientists
«SCIENCE AND EDUCATION - 2018»

12th April 2018, Astana

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«Ғылым және білім - 2018»
атты XIII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XIII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«Наука и образование - 2018»**

**PROCEEDINGS
of the XIII International Scientific Conference
for students and young scholars
«Science and education - 2018»**

2018 жыл 12 сәуір

Астана

УДК 378

ББК 74.58

Ғ 96

Ғ 96

«Ғылым және білім – 2018» атты студенттер мен жас ғалымдардың XIII Халықаралық ғылыми конференциясы = XIII Международная научная конференция студентов и молодых ученых «Наука и образование - 2018» = The XIII International Scientific Conference for students and young scholars «Science and education - 2018». – Астана: <http://www.enu.kz/ru/nauka/nauka-i-obrazovanie/>, 2018. – 7513 стр. (қазақша, орысша, ағылшынша).

ISBN 978-9965-31-997-6

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 378

ББК 74.58

ISBN 978-9965-31-997-6

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2018

зор атауы бола тұра да, түптеп келгенде «халықаралық қылмыс» сынайқындығы идеяны білдіреді. Комиссия бұған мемлекеттердің қылмыстық жауапкершілігін жоққа шығару тұрғысынан келді. Солай бола тұрса да, императивті сипаты бар айрықша маңызды нормаларды бұзғаны үшін айрықша жауапкершілік саласын бөліп көрсету қажет болды. Халықаралық құқық комиссиясы 1976 жылы мұндай бұзушылықтың шамамен мынадай тізілімін ұсынды. Негізді маңызға ие халықаралық міндеттемелерді ауыр жағдайда бұзғаны үшін: а) халықаралық бейбітшілік пен қауіпсіздікті қамтамасыз ету; б) халықтардың өзін-өзі анықтау құқығын қамтамасыз ету (отарлық билік етуге тиым салу); в) адамның жеке басын қорғау (құлдыққа, геноцидке, апартеидке тиым салу); г) қоршаған ортаны қорғау (атмосфера мен теңіздердің кең аумақта ластанудан қорғау). Сонымен, құқық бұзушы мемлекет келтірген зиянды өндіру формасы геноцид үшін жауапты мемлекеттің заңдық (материалдық) жауапкершілігіне жатқызылуы тиіс. Бұларғажатқызылатындар: реституция, өтемақы (компенсация), пайыз.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Василенко В.А. Ответственность государства за международные правонарушения. – Киев, 1973. – С. 14.
2. Ушаков Н.А. Основания международной ответственности государств. – М., 1983. Т. 3. – С. 200.
3. Тункин Г.И. Теория международного права. - М., 1996. – С. 40
4. Международная правосубъектность. - М., 1971.
5. Халықаралық Қылмыстық Соттың 17. 07. 1998ж. Рим статуты.
6. Sorensen M. Principes de droit international public. Recueil des cours de l'Academie de droit international de La Haye. 1960. P. 217.
7. <https://prezi.com/qjvryvsswa39/presentation/>

УДК 341

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚҰҚЫҚ САЛАСЫНДАҒЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАҚТЫҒЫСТАР, ПАЙДА БОЛУ СЕБЕПТЕРІ МЕН ШЕШУ ЖОЛДАРЫ

Шымберген Жұлдыз Рахатқызы

Juldyz_98@inbox.ru

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Заң факультеті

Халықаралық құқық мамандығы

Мпк-23 тобының студенті. Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекші: Сейдеш Б.Б

Аңдатпа. Егер халықаралық құқықта халықаралық қақтығыстың орны болатын болса, онда бұл қауіпті салдарға алып келеді, егерде бір ғана адамға әсер еткен жағдайда, онда халықаралық дау бүкіл әлемге, әрбір адамға әсер етуі мүмкін.

Аннотация. Если в международном праве будет иметь место международного конфликта, то это приведет к последствием угрозы, если это повлияет только на одного человека, то международный конфликт может повлиять на весь мир, и на одного человека. Международная проблема глобальная проблема, которая должна выгодно решаться не смешивая личные интересы.

Annotation. If there is a place of international conflict in international law, this will lead to a dangerous consequence, and if this affects only one person, then it can affect the whole world and every person.

Түйін сөз: Халықаралық қақтығыс, қағида, себеп, жасырын сипат, қырғиқабақ соғыс, мемлекеттер.

Қазіргі өмірде біз «халықаралық қақтығыстар» терминін жиі естиміз. Ашығын айтқанда, кез-келген жаңалықтар бағдарламасы бір жерден бір нәрсе болғаны туралы

хабармен басталады дегенге үйреніп кеттік. Соған қоса, жанжалдар қоғамдық өмірдің ажырамас бөлігі болып табылады. Бірақ біздің қарастыратын мәселемізде халықаралық қақтығыстар дегеніміз не, олардың себептері және оларды шешу жолдары бар ма?

Қақтығыс - қарсыластардың немесе өзара әрекеттесуші субъектілердің қарсылас мақсаттары, ұстанымдары, пікірлері мен көзқарастарының қақтығысы, бұл жалпыға ортақ құбылыс болып табылады. Әрбір қоғам, әрбір әлеуметтік топ, әлеуметтік қоғамдастық қақтығыстарға ұшырайды. Қақтығыстар өмірдің барлық салаларын қамтиды: әлеуметтік-экономикалық, саяси, рухани. Халықаралық қақтығыстар мәселесі, қазіргі әлемнің өзекті мәселелерінің бірі болып табылады. Қазіргі кезде дауды басқару мүмкіндіктері, тұтастай алғанда, оларды реттеу жолдары да өткір мәселе болып отыр. Мен жанжалды реттеу мәселесін көтерместен бұрын, оның мәнін, оның себептерін түсінуіміз керек деп есептеймін [1]. Халықаралық қақтығыстардың себептері әртүрлі болуы мүмкін, бірақ көбінесе бұл мемлекеттерге олардың лауазымы, соғыстар, лаңкестік әрекеттерге қанағаттанбауы болып табылады. Мысалы, түрік-грек қақтығысы. 1974 жылы Афинада билік құрған аралдағы әскери төңкерісті тудырған кезде Кипрдегі қоғам арасындағы қарулы қақтығыс өртеніп кетті. Мемлекеттің басшысы құлдырап, оған жауап ретінде Түркия тұрғындарын қорғау үшін аралдың солтүстік бөлігіне (түріктердің тұрғылықты жеріне) 30 мыңға жуық экспедициялық корпусын енгізді. Кипр екі бөлікке бөлінді - солтүстік және оңтүстік. 1983 жылы Түркияның солтүстік бөлігінде тек Түркиямен ғана танылған Солтүстік Кипр Түрік Республикасы жарияланды [2].

Шешенстандағы қақтығыс бұл қақтығыстан кем емес. Шарттың ресми басталуы 1994 жылғы 31 желтоқсан, яғни, Шешенстанға әскерлер енгізу мерзімінен басталды. Ал 26 қарашада Грозныйдағы алғашқы шабуыл ұйымдастырылды - Шешенстанға қарсы әскери операциялар басталды. Жанжалдың негізгі себептері саяси және экономикалық элитаның мұнай мүддесі болып саналады, бірақ, осы даудың басталуына діни қақтығыстарда маңызды рөл атқарды. Жанжалды шешуге көптеген әрекеттер жасалды (мысалы, жоғары деңгейдегі келіссөздер және т.б.), бірақ бұл әрекеттер бейбітшілікке әкелмеді. Қазір соғыс «жасырын сипат» деп аталады [3].

Югославиядағы қақтығыстар да өзекті болып табылады. Югославиядағы қақтығыстың пайда болу себебі - федералдық республикалар мен түрлі этникалық топтар арасындағы қақтығыс тудырған Югославия мемлекеттілігінің (1992 жылдың ортасында федералды билік органдары жағдайды бақылауды жоғалтқан), сондай-ақ республикалардың арасындағы шекараларды қайта қарау үшін саяси «шындық» әрекеттерінің жойылуы болды [1].

Қазіргі жағдайда халықаралық қауымдастықтың негізгі сот органы БҰҰ-ның Халықаралық Соттары, аймақтық органдар (ТМД Парламентаралық Ассамблеясы, Араб мемлекеттері Лигасы, Африка қоғамы ұйымы, Американдық мемлекеттер ұйымы) халықаралық даулар мен қақтығыстарды шешудің маңызды құралы болып табылады [4].

1945 жылдан кейін әлемде 1000-нан астам халықаралық қақтығыстар болды, олардың 300-і қарулы қақтығыстар болды. Халықаралық қақтығыстар халықаралық қатынастар жүйесіндегі екі немесе одан да көп тараптар арасындағы қақтығыс болып табылады. XX ғасырдың ең ұзақ қарулы қақтығыстарының бірі КСРО мен АҚШ арасындағы соғыстан кейінгі шайқас, кейінірек «қырғиқабақ соғыс» деп аталды. Осы жанжалға қатысқан әрбір тарап әлемдік саяси оқиғаларға ықпал етуге тырысты [5]. Халықаралық қақтығыстар көбінесе әскери қарсыласу түрінде болады. 1939 жылдан бастап 1945 жылға дейін созылған «Екінші Дүниежүзілік Соғыс» деп аталатын барлық континенттердің мемлекеттерімен болған қақтығыс ең ауқымды және жойқын салдарлардағы ең үлкен халықаралық әскери қақтығыстар болып табылады. Қырғи-қабақ соғыс аяқталғаннан кейін, көптеген адамдар халықаралық қақтығыстардың аяқталды деп есептегенімен, бірақ шын мәнінде, керісінше, әскери кезеңге жиі ауысатын аймақтық және жергілікті қатал қақтығыстардың саны арта түскені мәлім. Мысал ретінде Армено-Азербайжан қақтығысы, Югославиядағы оқиғалар, грузин-абхаздық қақтығыстар, 2008 жылы Ресей мен Грузия арасындағы соғыс және т.б. Көптеген жылдар бойы халықаралық қақтығыстарды тарихи ғылыммен зерттеген, бірақ 20

ғасырдың ортасынан бастап П.Сорокин мен К.Райттың шығармаларынан олар әлеуметтік даулардың бір түрі ретінде қаралды [6]. Мұндай қақтығыстар ғалымдардың еңбегіне сүйенетін болсақ. Себептері мынада: мемлекеттердің бәсекелестігі; ұлттық мүдделердегі айырмашылықтар; жеке аумақтарға талап қою; әлеуметтік әділетсіздік; табиғи ресурстарды біркелкі бөлу; екіншісінің бір жағынан төзімсіз қабылдау;

Әлеуметтік, саяси, экономикалық, әлеуметтік, идеологиялық, дипломатиялық, әскери және халықаралық құқықтық ерекшеліктердің, қасиеттердің және сипаттамалардың арасындағы айырмашылықтарға байланысты халықаралық деңгейде танылған халықаралық дау түсінігі әлі де жоқ. Мемлекетаралық қақтығыстарды төрт кезеңге бөлуге болады: 1) мәселені білу; 2) шиеленістің ушығуы; 3) проблеманы шешу үшін қысым; 4) проблеманы шешудің әскери әрекеттері. Мемлекеттер арасындағы қақтығыстардың өз ерекшеліктері, себептері, функциясы, динамикасы және салдары бар болып табылады. Халықаралық жанжалдардың оң және теріс функциялары мен салдары бар. Оң елдер арасындағы қатынастардағы тоқырауды болдырмау; жағдайдан шығу үшін сындарлы іздеуді ынталандыру; Мемлекеттердің мүдделері мен мақсаттарының алшақтық дәрежесін анықтау; анағұрлым күрделі қақтығыстарды болдырмау және аз қарқындылық қақтығысы жағдайында тұрақты өмір сүруді қамтамасыз ету. Халықаралық жанжалдардың теріс салдары мыналарды қамтиды: зорлық, тұрақсыздық және тәртіпсіздік; олар қатысушы елдердің тұрғындары арасында күйзеліс жағдайын арттырады; тиімсіз саяси шешімдерді қолдану және т.б.

Халықаралық жанжалдардың типологиясы әртүрлі себептер бойынша жүргізіледі:

- қатысушылар саны бойынша: екі жақты және көп жақты;
- аумағына байланысты: жергілікті және жаһандық деңгейде бөлу;
- уақыт бойынша - қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді;
- қақтығыстарды қолданылу тәсіліне байланысты - қарулы және қарусыз;
- себептеріне байланысты: экономикалық, аумақтық, діни, этникалық және т.б.;

Қазіргі уақытта бүкіл әлем бойынша таратылатын терроризм жаһандық проблемаға айналдырушы сипатты қабылдайды және мемлекеттік органдарға қатаң шаралар қабылдауға мәжбүр етеді, бұл, өз кезегінде, мемлекеттердің және олардың қауымдастықтарының прогрестері мен өкілеттіктерін кеңейту мәселесін көтереді [7].

Халықаралық жанжалдарды шешу үшін олардың пайда болу себептерін түсініп, қарама-қарсы тараптар арасында келіссөздерді бастау керек деп есептеймін. Сонымен қатар, мәселені қараған кезде, тараптардың біреуі дұрыс болса, екіншісі кінәлі болғандықтан ғана басшылыққа алынады деген теріс пікір болып саналатынын да ескерген жөн.

Соған қоса, «халықаралық қарулы қақтығыстар» ұғымы «халықаралық қақтығыс» ұғымынан бөліп қарастыратын болсақ, «Қақтығыстардың жалпы теориясын» қолдаушылар қақтығыстың абстрактілі түсінігін екі қарама - қарсы тарап қақтығысы ретінде қарастырады. Осылайша, В Link (Германия Федеративтік Республикасының әлеуметтанушысы) «жанжалды бәсекелестік жағдай ретінде анықтайды, онда тараптар ықтимал ұстанымдардың қабылданбайтындығын мойындайды және әр тарап екінші тараптың қалауы бойынша сыйыспайтын орынға ие болғысы келеді». Мұндай дерексіз және эклектикалық құрылыс халықаралық қақтығыстар тудыратын себептерді түсіндіру үшін ештеңе бермейді, сондай-ақ, заңгерлер қазіргі әлемдегі күштердің теңгерімін, яғни заманауи халықаралық даулардың бір типті егемен мемлекеттер арасында ғана болмайтынын елемейді. Кеңес зерттеушілері бұл жанжал екі немесе одан да көп партиялардың саяси қарым-қатынасы болып табылады, бұл қатынастар негізінде оның қатысушыларының өткір формасында қайшылықтарын тудыратынын айтып өткен. Жалпы, Халықаралық жанжал оның дамуында бірнеше кезеңдерден өтеді. Мұндай жеке фазалардың бірі қарулы қақтығыстар болуы мүмкін. Бірақ бұл әрбір халықаралық шиеленіс халықаралық қарулы қақтығыстарға айналады дегенді білдірмейді. Соңғы жылдардағы оқиғалар халықаралық қақтығыстардың көпшілігі халықаралық қарулы қақтығыстарға нұқсан келтірмейтіндігін көрсетеді. Бұл дәл қазіргі заман дәуірінің сипаты, яғни, күштердің тепе-теңдігін бейбітшілікке қарай өзгертуі болып табылады [2].

Халықаралық қарулы қақтығыстардың екі белгіге бөліп қарастырады:

-халықаралық. «Халықаралық» белгісін зерттеп қараған кезде, жанжалдағы қатысушылардың әлеуметтік-саяси құрылымы, әлеуметтік-саяси сипаты мен қақтығыстың мазмұны, сыныптық критерийді ескеру керек. Халықаралық құқық субъектілері арасындағы қатынас ретінде «халықаралық» белгісі оның қатысушыларына нақты құқықтар мен міндеттемелердің болуын болжайды. Осы қатынастар негізінде туындайтын халықаралық құқық тұрғысынан, жанжалдың тараптары халықаралық-құқықтық субъектілікке ие болуы тиіс;

-қарулы. Қарулы қақтығыс тараптарының құқықтықтары және деєқабілеттілігімен байланысты «халықаралық» белгісінің айырмашылығы «қарулы» белгісі басқа әскери тараптан қару қолдану арқылы сипатталады. Сондықтан қазіргі заманғы халықаралық құқықпен тыйым салынған әрекеттер болса да, қақтығысты қару қолданылмайынша «қарулы» деп атауға болмайды [3].

Қарулы қақтығыстар туралы заң қарулы күштерді пайдалану көлемімен ғана шектеледі (және оны пайдалануына байланысты салдарлары). Бұл қарулы зорлық-зомбылықтың «қарулы қақтығыстардың» мәні болып табылатындығын білдіреді. Бұл белгісіз «қарулы қақтығыстар» ұғымы өзінің ерекшелігін жоғалтады. Күш қолдану қауіпі бола тұра, бұл қарулы қақтығыстар болып табылмайды. Жалпы, «Қарулы» белгісі халықаралық конвенцияларда анықталмаған, ал кейбір заңгерлер қару-жарақпен жүзеге асырылған кез-келген әскери іс-қимылдың (яғни, зорлық-зомбылықтың) түсінуін ұсынады, онда жалпы мақсаттар үшін жиналған белгілі бір әскери қызметшілер ең аз дәрежеде қатысады. Олардың пікірінше, қақтығыс қарулы болып табылады, егер бір мезгілде төмендегілердің біреуі болса: бір мемлекеттің қарулы күштерінің басқа мемлекеттің әрекеттеріне араласуы; екінші тараптың қарулы күштерінен кем дегенде бір жауынгерді ұстау немесе жаралау; кем дегенде, қарсы тараптағы бір азаматтық тұлғаны мәжбүрлеп басып алу. И. Арцибасов, С.А. Егоров «халықаралық» және «қарулы» белгілерін қарастырып, халықаралық қарулы қақтығыстардың бір жағы қарулы күштерді басқа біреуге қарсы күш қолданатын кезеңде халықаралық құқық субъектілері арасында болып жатқан әлеуметтік қатынастар ретінде анықтайды. Бұл ұғым ұжымдық болып табылады және ол халықаралық құқық субъектілері арасындағы қарулы қақтығыстардың заңдық және заңдық күші бар қарулы қақтығыстардың барлық басқа түрлерін қамтиды [5].

Халықаралық Қызыл Крест Комитеті 1949 жылғы Женева Конвенцияларына түсініктемеде «халықаралық қарулы қақтығыстар» ұғымын анықтады: «екі мемлекеттің арасынан туындайтын және қарулы күштердің басып алынуына әкелетін кез келген қайшылық, тіпті егер тараптардың біреуі соғыс жағдайын жоққа шығарса да халықаралық қарулы қақтығыс болып табылады. Даудың ұзақтығы мен құрбандардың саны маңызды емес».

Қорытындылай келе, ең бастысы, ерте ме, кеш пе, қақтығыстар мен ішкі соғыстар көптеген жағдайларда алдын-ала белгіленген мақсаттарға жетудің ешқандай нәтижесін бермей аяқталады деп ойлаймын. Жалпы, қақтығыс ол өзімен – өзі туындамайды, оның туындауына да белгілі бір себептер әсер етеді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі.

1. Фишер Р., Юри У. Путь к соглашению или переговоры без поражения. М., 1990.
2. Конфликтология: Учебник. 4-е изд., стер. / Под ред. А.С. Кармина. - спб.,: Издательство "Лань", 2001. - 448с., ил. - (Учебник для вузов. Специальная литература).
3. Конфликтология: Учебник / Под ред. А.Я. Кибанова. - 2-е изд., переб. И доп. - М: ИНФРА-М, 2009. - 302 с. - (Высшее образование)
4. Конфликтология: учебник / Г.И. Козырева. - М.: ИД "ФОРУМ": ИНФРА-М, 2010. - 304 с. - (Высшее образование)
5. Теория международных отношений: Хрестоматия / Сост.; науч. Ред. И коммент. П.А. Цыганкова. - М.: Гардарики, 2002. - 400 с.

6. Международные отношения: Учебное пособие. - М.: Новая школа, 1996. - 320 с.